

Herfsttrek van enkele soorten van het geslacht *Sylvia*

Fred Koning

Inleiding

Iedere vogelsoort heeft zijn eigen genetische aanleg en zijn interne ritmes die broeden, rui en trek bepalen. Lokaal zijn daarnaast voedsel-aanbod en klimaat factoren die van invloed zijn. De duinen langs de Hollandse kust zijn in de nazomer en herfst vanwege hun voedselrijkdom (insecten en bessen) belangrijke plaatsen voor het doormaken van de rui en het aanleggen van vetvoorraden voor de trek naar de winterkwartieren. Het voorkomen van veel zangvogels is in zomer en herfst moeilijk te bepalen omdat veel soorten niet meer zingen en tijdens de rui een verborgen leven leiden. Vangsten op vogelringstations geven in deze tijd het beste inzicht in het voorkomen van deze soorten. In dit artikel wordt voor Grasmus, Braamsluiper, Tuinfluiter, Zwartkop en Sperwergrasmus aan de hand van vangsten op vogelringstation de Amsterdamse Waterleidingduinen een kort overzicht gegeven van het voorkomen in zomer en herfst.

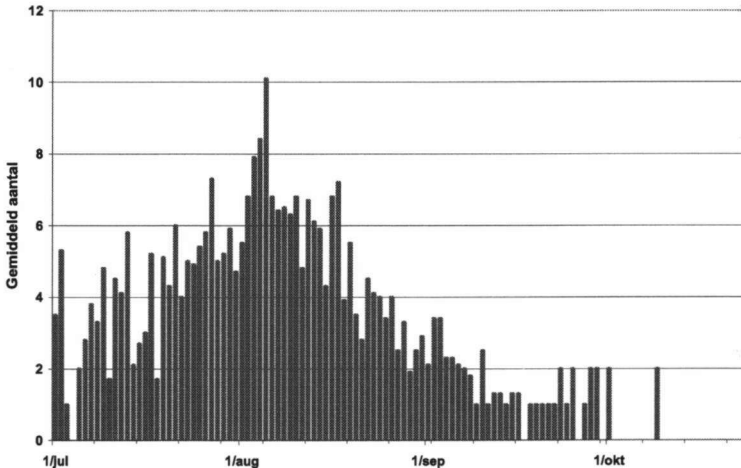
Materiaal en methode.

Op de vinkenbaan in de Amsterdamse Waterleidingduinen bij Zandvoort wordt op zoveel mogelijk dagen in zomer en herfst geprobeerd op een zo veel mogelijk gestandaardiseerde manier te vangen. Dat lukt niet altijd goed doordat weersomstandigheden (met name regen en wind) het vangen regelmatig onmogelijk maken. Daarnaast beïnvloedt het weer de vangresultaten van dag tot dag en van jaar tot jaar in grote mate.

Om een zo goed mogelijk beeld te verkrijgen van de doortrekpatronen zijn de vangsten over de laatste 38 jaar (1970-2007) per tijdsklasse (datum) opgeteld en gedeeld door het aantal dagen dat er op die betreffende datum in de onderzoeksperiode gevangen werd. Hiermee is de variabiliteit in het aantal vangdagen (als gevolg van ongunstige weersomstandigheden) per datum uitgemiddeld. Voor Sperwergrasmus zijn vanwege het lage aantal vangsten alleen totalen vermeld.

Algemeen beeld

Veel zomergasten zijn nachttrekkers en heldere, rustige nachten vormen ideale trekomstandigheden. In de praktijk is dat lang niet altijd het geval doordat weersomstandigheden van dag tot dag verschillen. De doortrek van zangvogels wordt dan ook sterk bepaald door het weer. Bij slecht weer kunnen vertragingen optreden. De vogels wachten dan enkele dagen tot het weer verbetert. Het gevolg is dat er trekgolven optreden. Plotseling zit het duin dan vol Zwartkopjes of Grasmussen. De dagen na de aankomst van zo'n trek golf worden meestal weer minder vogels gevangen. Over het algemeen hebben de meeste gevangen vogels geringe voorraden vet en lijkt het er op dat ze zich dagelijks over kleine afstanden verplaatsen. Pas aan het einde van de trekperiode van een individuele soorten zien we dat vogels met grote vetvoorraden frequenter voorkomen.

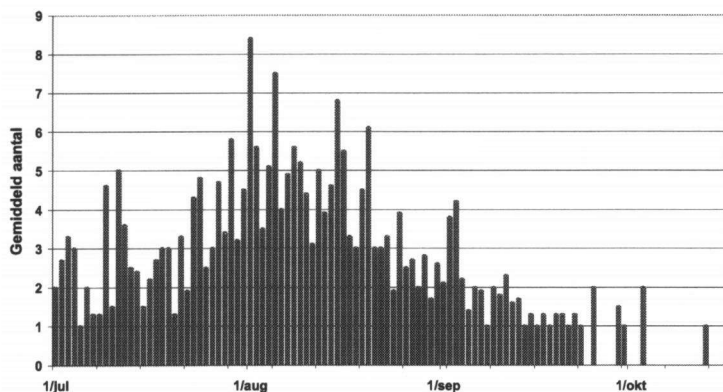

Figuur 1. Gemiddeld aantal vangsten per vangdatum van *Grasmus* in de periode 1970-2007 op VRS AW-Duinen (N=3332).

Grasmus (*Sylvia communis*)

De Grasmus is de telg uit de familie van de *Sylviidae* die ons het eerst verlaat. Grasmussen maken een volledige rui door voordat zij op de herfsttrek gaan. In juli worden nog ruiende volwassen vogels gevangen die direct na de rui ons land verlaten (zie figuur 1). De jonge vogels ruien alleen nog wat lichaamsveren en vertrekken later dan de oude vo-

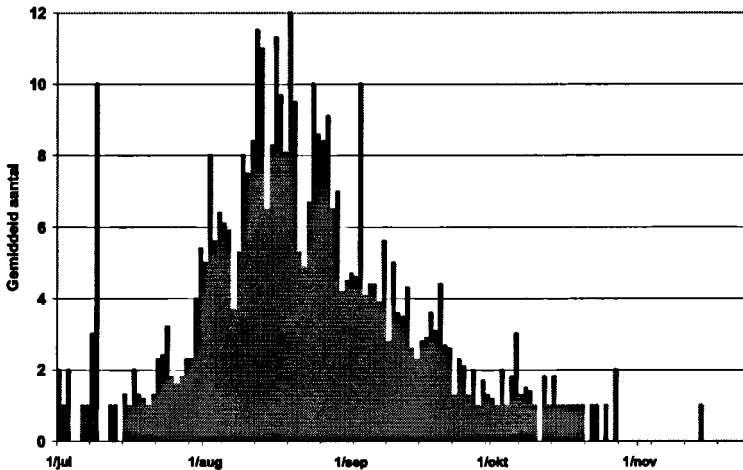
gels. Vermoedelijk concentreren de lokale broedvogels uit het droge duin zich al tijdens de rui in de voedselrijkere infiltratiegebieden. In de tweede helft van juli komt de trek op gang en bereikt zijn top in de eerste helft van augustus. In de tweede helft van deze maand worden de aantallen al geringer. De vogels die in de eerste decade van september gevangen worden zijn mogelijk nakomers van late broedsels. Er zijn slechts 4 vangsten uit oktober. De laatste vangst vond plaats op 9 oktober.

Figuur 2. Gemiddeld aantal vangsten per vangdatum van Braamsluiper in de periode 1970-2007 op VRS AW-Duinen (N=2310).

Braamsluiper (*Sylvia curucca*)

Ook de Braamsluiper maakt een volledige rui door alvorens op trek te gaan. In tegenstelling tot de andere *Sylvia*'s leggen zij een veel langere trekweg af. Om hun overwinteringsgebieden in Egypte, Soedan en Ethiopië te bereiken omvliegen zij de Middellandse zee via de oostkant. Via het noorden van Italië, voormalig Joegoslavië, Griekenland, Turkije, Libanon en Israël bereiken ze de Nijldelta. Aangezien er rond de vinkenbaan vrij veel Braamsluiers broeden zijn er in juli al veel vogels in het terrein (figuur 2). De trek komt eind juli op gang. De gehele maand augustus zijn ze in min of meer gelijke aantallen te vangen. In september halveren de gemiddelde dagvangsten. De laatste vangst vond plaats op 12 oktober.

Figuur 3. Gemiddeld aantal vangsten per vangdatum van Tuinfluiter in de periode 1970-2007 op VRS AW-Duinen (N= 4468).

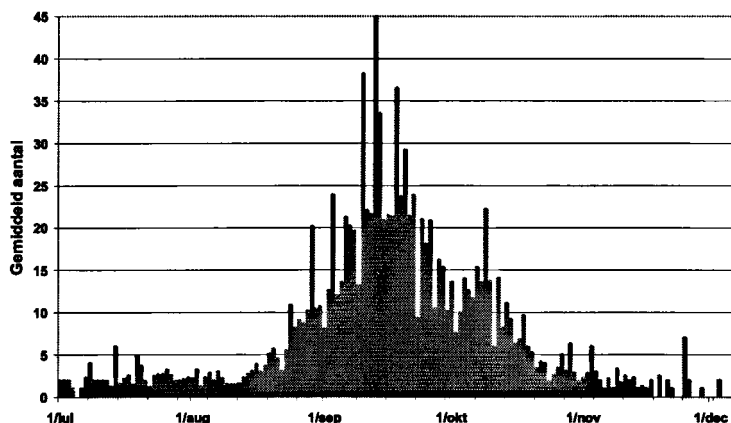
Tuinfluiter (*Sylvia borin*)

In tegenstelling tot Braamsluiper, Grasmus en Zwartkop ruien Tuinfluiters hun veren in het overwinteringsgebied. Volwassen Tuinfluiters zijn daardoor in de zomer te onderscheiden van jonge vogels door hun verbleekte en versleten verenkleed. Tuinfluiters gaan al vroeg in het seizoen op pad (figuur 3). De piek van de trek ligt rond midden augustus en vanaf half september worden nog maar weinig vogels gevangen. In oktober liggen de vangsten nog maar op 1 of 2 vogels per vangdag. Een extreem late vogel werd gevangen op 14 november.

Zwartkop (*Sylvia atricapilla*)

De Zwartkop is de *Sylvia* die het talrijkst wordt gevangen. De soort komt in grote aantallen voor en reageert heel goed op de afgespeelde zang bij de netten. Zwartkoppen trekken over minder lange afstanden dan de andere *Sylvia*'s; de meeste vogels overwinteren in de landen rond de Middellandse zee zoals Spanje, Portugal, Frankrijk en Noord Afrika. Slechts een enkele vogel overwintert ten zuiden van de Sahara. In toenemende mate wordt ook in het westen van Europa (België, Nederland en Groot-Brittannië) overwinterd.

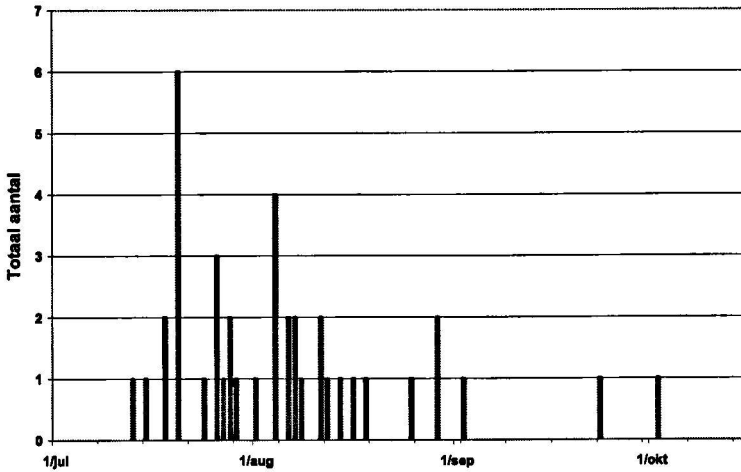
In juli worden de lokale broedvogels vaak nog ruiend aangetroffen (figuur 4). Pas in de tweede helft van augustus begint een duidelijke toename in de vangsten. De gehele maand september worden grote aantallen vogels gevangen met een piek rond midden september. In oktober worden aanmerkelijk minder Zwartkopjes gevangen, hoewel de soort tot begin november nog met regelmaat wordt gevangen. Aangezien Zwartkop in Nederland ook in klein aantal overwintert kunnen ook in december en januari nog vogels gevangen worden. Door het vaak slechtere weer wordt in deze tijd echter slechts incidenteel gevangen zodat er weinig betrouwbare gegevens bestaan. Er zijn slechts 6 december vangsten.

Figuur 4. Gemiddeld aantal vangsten per vangdatum van Zwartkop in de periode 1970-2007 op VRS AW-Duinen (N=14544).

Sperwergrasmus (*Sylvia nisoria*)

Sperwergrasmus kan niet tot de regelmatige doortrekkers gerekend worden. Ze broeden meer noordoostelijk van ons land en vangsten in Nederland vinden met name plaats in periodes met oosten wind waardoor de in zuidelijke richting trekkende dieren soms tot een meer westelijke koers worden gedwongen. In totaal werden 34 Sperwergrasmussen gevangen (figuur 5). De vroegste vangdatum is 13 augustus. Augustus is de maand dat de meeste vogels werden gevangen, maar ook in september komen ze voor. De laatste vangst vond plaats op 2 november.

Figuur 5. Totaal aantal vangsten per vangdatum van Grasmus in de periode 1970-2007 op VRS AW-Duinen (N=34).

Sperwergrasmus, een graag geziene gast op het vogelringstation. Pieter van Eijk